

Het ontstaan van een beweging

Duurzaamheid als leergebied' is een opdracht van het ministerie van LNV. HAS Den Bosch, Wellantcollege, APS, IPC Plant Dier en ETC Ecoculture voeren het uit. In het eerste kwartaal van 2003 leveren deze organisaties hun eerste producten af. Allereerst een handleiding voor docenten, want: wat betekent duurzaamheid eigenlijk?

Bij iedere menselijke handeling ten opzichte van het milieu, of de natuur speelt een waardenconflict. Het is dus belangrijk om eerst vast te stellen welke waarden je zelf hebt. Op de foto: de aanleg van de Betuwelijn



Kees Vromans: "We hebben nu al met ► zoveel mensen gewerkt die enthousiast zijn geworden"

De projectgroep 'Duurzaamheid als leergebied' begon in 2002 met haar activiteiten. Uit de quick scan onder docenten wordt al snel duidelijk dat er vooral behoefte is aan een verduidelijking van het concept duurzaamheid. De vraag: 'zijn we wel duurzaam bezig, ook buiten de lessen, leeft sterk onder de geïnterviewden. In de docentenhandleiding zal een verduidelijking van het begrip dan ook centraal komen te staan. Naast de quick scan neemt de projectgroep het initiatief om twee kennisbijeenkomsten te organiseren. Eén omtrent vitaal platteland en één omtrent dierlijke productiesystemen. Daar wordt opgemerkt dat het vroegere OVO-drieluik node gemist wordt. Er vindt een warm pleidooi plaats om onderwijs en onderzoek weer meer met elkaar in contact te brengen. 'We hebben elkaar veel te vertellen' is de conclusie. Na deze activiteiten gaat de projectgroep aan de slag met het maken van een docentenhandleiding. Maar ook zonder de oplevering van het product, zou dit project al geslaagd zijn, vindt Kees Vromans, projectleider op de HAS Den Bosch: "We hebben nu al met zoveel mensen

gewerkt die enthousiast zijn geworden. Studenten en docenten zijn met duurzaamheid bezig en gaan ermee verder. Het is belangrijk dat er zo'n beweging ontstaat. Het gaat niet alleen om de producten."

People, planet, profit

De VN-commissie Brundtland gaf in 1987 een eerste definitie van het begrip duurzaamheid. "We moeten tegemoetkomen aan de behoeften van huidige generaties zonder de behoeften van toekomstige generaties te belemmeren." De VN-commissie koos daarmee voor ontwikkeling en de inventarisering van de behoeften van mensen wereldwijd. "Dan krijg je dus vragen als: mogen mensen in de derde wereld ook allemaal gaan autorijden", verduidelijkt Kees Vromans. "Schone lucht is echter ook een toekomstige behoefte, dus zou je moeten investeren in schone auto's. Maar is dat een oplossing?" Het interdepartementale onderzoeksprogramma duurzame technologische ontwikkeling ziet Vromans als een prominent voorbeeld van denken over duurzaamheid en als een feitelijke ver-

taling van 'Brundtland'. "Zij vertalen behoeften niet in bijvoorbeeld 'auto's en 'vlees', maar in 'vervoer' en 'voedsel'. Onderzocht wordt wat de behoefte aan vervoer en voedsel rond 2050 is. Als we doorgaan zoals we nu bezig zijn zou volgens die berekeningen de milieudruk met een factor twintig toenemen. Om dat te voorkomen wordt nagegaan welke stappen vanaf nu tot 2050 gezet moeten worden. Volgens sommige deskundigen zijn transities (wezenlijke veranderingen) noodzakelijk om drie kapitalen, People, Planet en Profit te behouden."

Morele dilemma's

Tientallen initiatieven zijn er op het gebied van duurzaamheid. De taak waar de projectgroep zich voor gesteld ziet, is er de gelijke punten uit te halen en die in de handleiding te presenteren. Via verwijzingen naar bijvoorbeeld lezingen, teksten en internetsites kunnen op die manier docenten hun eigen verhaal van het thema duurzaamheid maken. De opleiding Milieutechnologie van de HAS Den Bosch en het Wellantcollege, vestiging Houten, zijn gestart →



Project 'Duurzaamheid als leergebied'

Het project 'Duurzaamheid als leergebied' is een opdracht van het ministerie van LNV en wordt uitgevoerd door ETC Ecoculture (Frans Verberne), AOC Wellantcollege (Co van de Boogert), HAS Den Bosch (Kees Vromans), IPC Plantier (Peter Roefs), APS (Dymph Rubbens). Het ministerie van LNV investeert 300.000 euro in het project.

De hoofddoelstellingen van het project zijn:

Het ontwikkelen van 'duurzaamheid' als leergebied, oftewel een integratie van dit thema in de opleiding door alle sectoren heen.

Een pedagogisch-didactische uitwerking en operationalisering van het begrip duurzaamheid. Hiermee krijgen docenten een instrument om het begrip duurzaamheid zodanig aan de orde te stellen dat het gedachtegoed van de leerling/student kan worden. Zij ontwikkelen tevens een beeld van de competenties die zij als docent nodig hebben en van de gedragscriteria waaraan deze competenties getoetst kunnen worden.

Het concreet maken van duurzaamheid aan de hand van praktische onderwerpen/casussen. Competenties die docenten nodig hebben analyseren en benoemen in een samenspraak met docenten, schoolleiding en deskundigen.

Bevorderen van kennisoverdracht vanuit de LNV-kennisinstellingen via het mao en hao de maatschappij in.

In het eerste kwartaal van 2003 wordt de docentenhandleiding opgeleverd. Informatie is te verkrijgen bij bovengenoemde contactpersonen.

met nadenken over het verduurzamen van het curriculum. Zij gebruiken daarbij de AISHE-test, een meetinstrument om in de praktijk de nulsituatie met betrekking tot duurzaamheid vast te stellen. Daaruit wordt een verbeterplan opgesteld. Drie docenten Veehouderij van HAS Den Bosch die de docentenwerkplaats volgden van het project 'Duurzaamheid als leergebied' startten in december met de verbetering van het curriculum. In die laatste studierichting kan er sprake zijn van weerstanden die overwonnen moeten worden. Milieu en duurzame ontwikkeling worden vaak over één kam geschorren. Duurzame ontwikkeling wordt geschaard onder de maatregelen van de overheid die het de agrarisch ondernemer alleen maar moeilijk maken. Daarom is de waarden- en normendiscussie in dit verband ook zo belangrijk, licht Vromans toe. "Duurzaamheid is een normatief begrip. Denk maar aan boringen in de Biesbosch of in de Waddenzee, of aan de aanleg van de Betuwelijn. Bij iedere menselijke handeling ten opzichte van het milieu, of de natuur speelt een waardenconflict. Het is dus belangrijk om eerst vast te stellen

welke waarden je zelf hebt." In zijn eigen lessen ethiek maakt Vromans dan ook dankbaar gebruik van allerlei morele dilemma's uit de actualiteit. Hij wil zijn collega's verleiden tot het voeren van de waarden- en normendiscussie rondom het thema duurzaamheid. Ook daarin echter voorziet de docentenhandleiding. "We maken een basistekst over ethiek en duurzaamheid en ethiek. Daarin komen ook links met voorbeelden. Deze teksten kunnen vervolgens ook altijd weer aangevuld worden met voorbeelden van goed practices."

Agrarische variant

Op het gebied van duurzaamheid is al veel materiaal verschenen. De projectgroep ontdekte dat veel materiaal 'rondzingt' binnen een beperkte groep en niet de mensen bereikt die woorden in daden kunnen omzetten. Een gunstige uitzondering vormt het CIRRUS-project. Dit project is afkomstig van de Faculteit Techniek en Natuur van de Hogeschool Brabant. De basismodule Duurzame Technologie wordt gebruikt bij de opleiding

Milieutechnologie Plus van HAS Den Bosch en kan model staan voor een 'agrarische variant'. Ook de AISHE-test komt daar vandaan. Vromans: "Deze hogeschool is erin geslaagd in veertien opleidingen duurzaamheid te integreren. Het is dus voor ons een waardevol voorbeeld." Jeroen Naaijken, voorzitter van het College van Bestuur van HAS Den Bosch, is zelf betrokken geweest bij het CIRRUS-project. Ook voor het project 'Duurzaamheid als leergebied' maakt hij zich sterk. "Commitment van het management is absoluut noodzakelijk bij dit soort veranderingen. Wat dat betreft krijgen we alle steun. In een vervolgtraject zullen ook zeker bedrijven worden betrokken, vertelt Vromans. "Als je maatschappelijk verantwoord ondernemen vorm wilt geven, is dit een uitstekende manier. Investeren in onderwijs is immers investeren in de toekomst." ☺

Marijke van Kerkhoven